

Αγώνας μεταξύ δημοκρατίας και αγοράς

Ο Γ. ΧΑΤΖΗΑΝΤΩΝΙΟΥ, δικηγόρος, μας έστειλε την παρακάτω επιστολή, στην οποία διατυπώνει τις απόψεις του για την αναθεώρηση του άρθρου 16 του συντάγματος:

Επειδή ο σκοπός της πολιτείας είναι ένας, είναι φανερό ότι κατ' ανάγκην και η παιδεία πρέπει να είναι ίδια για όλους και η επιμέλεια γι' αυτήν να είναι δημόσια κι όχι ιδιωτική
Αριστοτέλους, Πολιτικά VII (1337α, 22-25)

«Το ζήτημα της αναθεώρησης του άρθρου 16 του συντάγματος απασχολεί την ελληνική κοινωνία έντονα τον τελευταίο καιρό. Είναι γνωστό ότι τέθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1980 από τη Νέα Δημοκρατία επί ηγεσίας του κ. Μητσotάκη, όταν δηλαδή το κόμμα αυτό προσχώρησε στο διεθνές ρεύμα του νεοφιλελευθερισμού.

Η εκπαίδευση στην Ελλάδα έπαιζε ανέκαθεν ένα ιδιαίτερο ρόλο. Βασικός θεσμός της κοινωνικής αναπαραγωγής, λειτούργησε ως μηχανισμός αστικοποίησης των νέων της υπαίθρου, ως εφελτήριο κοινωνικής ανόδου, ως προθάλαμος του Δημοσίου. Βαθύτερα, η παιδεία συνδέεται στους Έλληνες πολύ πιο έντονα απ' ό,τι σε άλλους λαούς με τη διαμόρφωση του εθνικού μας χαρακτήρα. Τα μνημεία -εθνικά μας σύμβολα είναι ο Παρθενώνας και η Αγία Σοφία. Δεν είναι ο ναός του Δία, ούτε η Αγία Τριάδα, ούτε ο Άγιος Παύλος (όπως π.χ. στην Ιρλανδία ο Άγιος Πατρίκιος).

Μια ιστορική τομή όπως η επιχειρούμενη ιδιωτικοποίηση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης θα έχει μακροχρόνιες και βαθιές επιπτώσεις στην εθνική ζωή, την κοινωνική αναπαραγωγή και φυσικά την ιδεολογικοπολιτική διαπάλη.

Γενικότερα την περίοδο αυτή διεξάγεται ένας αγώνας ανάμεσα στη δημοκρατία και την αγορά. Ειδικότερα στην εκπαίδευση αναμετρώνται δύο κεντρικές ιδέες: Πρόκειται για τμήμα του δημόσιου χώρου όπου εμπεδώνεται και αναπαράγεται το δημοκρατικό πολίτευμα ή για μια περιοχή της οικονομίας, μια υπο-αγορά εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Αυτό είναι το διακύβευμα.

Το δίλημμα ωστόσο δεν είναι ούτε θεωρητικό ούτε απλώς οργανωτικό. Αφορά και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης. Η πρώτη εκδοχή συνεπάγεται μια εκπαίδευση που στηρίζει και καλλιεργεί την προσωπικότητα, εμπνέεται και προάγει το ανθρωπιστικό ιδανικό.

Η δεύτερη επιλογή οδηγεί στην αποανθρωποποίηση, στη διαμόρφωση ενός μονοδιάστατου homo economicus, σε μια κατάρτιση ημιμορφωμένων "απασχολήσιμων".

Είναι τραγικό απ' αυτή την άποψη που ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης -σε πρόσφατη συνέντευξή του στην εφημερίδα "Το Βήμα"- χαρακτήρισε τα Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών (εξ ορισμού και εκ του νόμου σχολές κατάρτισης) με τον όρο "πανεπιστήμια".

Το ΠΑΣΟΚ ως πρόσφατα είχε μια ξεκάθαρη απάντηση. Την εκφράζει, για να μην αναφερθούμε στα παλαιότερα κείμενα και τους λόγους του Ανδρέα Παπανδρέου, πολύ καλά στο τελευταίο βιβλίο του ο Κώστας Σημίτης, αναφερόμενος στον ενιαίο ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό χώρο: "Η Ελλάδα μπορεί κατά τη διαδικασία των αμοιβαίων προσαρμογών να επιμείνει, όπως το έκαν ήδη στη σύνοδο της Πράγας τον Μάιο του 2001, ότι η ανώτατη εκπαίδευση είναι "δημόσιο αγαθό" και "αντικείμενο δημόσιας ευθύνης" και δεν μπορεί να προσδιορίζεται από κριτήρια της αγοράς" (Πολιτική για μια δημιουργική Ελλάδα, σελ. 431).

Τα αντίθετα υποστηριζόμενα δεν αντέχουν σε κριτική.

Η "ρύθμιση" για παράδειγμα αφορά ακριβώς τον ιδιωτικό τομέα και δεν καθιστά το ρυθμιζόμενο τμήμα της αγοράς δημόσιο!

Τυχόν νίκη των δυνάμεων της αγοράς θα είναι ήττα της δημοκρατίας, μείωση και προσβολή στην αξιοπρέπεια των πολιτών, επίθεση εναντίον της λαϊκής κυριαρχίας.

Θα αποτελέσει όπως είπε ο Δ. Τσάτσος "παρέκβαση από το πολίτευμα". Αφελείς και ανιστόρητες απόψεις για "ανταγωνισμό" που δήθεν θα βελτιώσει την δημόσια εκπαίδευση (βελτιώθηκαν τα δημόσια λύκεια από τη λειτουργία των ιδιωτικών;) αποδομούν τη δημοκρατική σκέψη και υπονομεύουν τη σοσιαλιστική πεποίθηση.

Στο πεδίο των ιδεών διαλύουν τη δημοκρατική παράταξη.

Ο αγώνας για την αναμόρφωση, την ανασυγκρότηση, τη βελτίωση της δημόσιας εκπαίδευσης είναι αναπόσπαστα δεμένος με την πάλη εναντίον της ιδιωτικής. Η υπεράσπιση της δημόσιας δωρεάν παιδείας είναι ζήτημα αρχής για κάθε δημοκράτη, πόσω μάλλον για κάθε σοσιαλιστή. Οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ κατά την ψηφοφορία φέρουν τεράστια ευθύνη έναντι της παράταξης, του λαού και της χώρας. Οι δημοκρατικοί πολίτες και ψηφοφόροι περιμένουν απ' αυτούς να κάνουν ό,τι επιβάλλει αυτή η ευθύνη».